

առավ իր փրկարար լույսերի մեջ և ազատեց ցարական դաժան ռեժիմին ենթարկված ժողովուրդներին: Նա փրկեց հայ ժողովուրդին վերջնական բնաջնջումից, որ թյուրք բարբարոս պետությունը իր անգլու-ամերիկյան տերերի թելադրանքով հրով ու սրով ի կատար էր ածում:

Ցարական դաժան կարգերից ազատագրված ժողովուրդները ստացան ազգային վերածննդի հնարավորություն, ծաղկեց և բարգավաճեց ձևով ազգային, բովանդակությամբ սոցիալիստական նրանց կուլտուրան:

Սովետական ժողովուրդները մեծ սգի մեջ են: Հայ ժողովուրդը սգում է մահն իր ազատարարի, որին երախտապարտ է հավիտյան: Սակայն ժողովուրդները գիտեն, որ իրենք մենակ չեն, որ մեր իմաստուն առաջնորդը միշտ մեզ հետ է, նա ներկա է մեր վերելքին ամեն տեղ և մեզ ոգեշնչողն է:

Նա ներկա է կոմունիզմի հոյակապ կառուցումներին և խրախուսիչ հայացքով նա-

լում է ամեն մի աղյուսին, որ դրվում է մի որևէ տեղ մեծ Միություն մեջ:

Մենք մենակ չենք մեր ջանքերի ու պայքարի մեջ: Մենք առանց Ստալինի չենք. նրա ստեղծած Կոմունիստական հզոր պարտիան մեզ հետ է:

Ստալինի հիշատակը նվիրական է մեզ համար, և մենք խորապես հարգած կլինենք նրա հիշատակը, երբ անվրեպ կենսագործենք նրա պատգամները, նրա ավանդները, նրա ուսմունքը, երբ անձնվիրաբար գլուխ բերենք այն մեծ և պատմական ծրագրերը, որ գծել է նրա հանճարեղ միտքը:

Ստալինի դրոշը նվիրական է, դա ազատության, ժողովուրդների եղբայրության և համաշխարհային խաղաղության դրոշն է: Բոլոր սովետական ժողովուրդներս, մի սիրտ և մի հոգի Կոմունիստական պարտիայի հետ, հավատարիմ մնանք այն անպարտելի դրոշին:

Գ. ՂԱՓԱՆՑՅԱՆ

(Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների
ակադեմիայի իսկական անդամ)

Մ Տ Ք Ի Տ Ի Տ Ա Ն Ը

Մեզանից հեռացավ մի մարդ, որի նման մարդիկ քիչ են ծնվում, որ դարերի պատմությունն են խտացնում իրենց մեջ և իրենց արդարացնում են այդ պատմության առջև: Լինելով իրենց դարի զավակները, այդպիսի հսկաները կարողանում են հեռուն տեսնել և ապացուցել այն բոլորը, որ շատերին թվացել է սոսկ փորձ կամ հնարավորություն: Անմահ Լենինի նման ընկեր Ստալինը ո՛չ միայն գիտական մարքսիզմի ստեղծարար կրողն էր, այլև զարգացնողն ու կյանքում գործադրողը՝ միանգամայն նոր պայմաններում: Լենինի հետ միասին ընկեր Ստալինը նշեց նոր ուղիներ, ստեղծեց նոր, պրոլետարական պետություն, ապացուցեց պատմության առջև, որ սոցիալիզմը ո՛չ թե տեսություն է և աշխատավորության բաղձանքը, այլ իրականություն, որը, հակառակ մի շարք ամարքսիստների, հնարավոր եղավ մի պետության սահմաններում և այժմ տարածվում է ավելի հեռուները:

Ընկեր Ստալինը, շարունակելով մեծ Լենինի անմահ գործը, դրեց և հանճարեղորեն լուծեց մեր Հայրենիքի համար կենսական նշանակություն ունեցող բազմաթիվ պրոբլեմներ:

Բավական է հիշել մեր երկրի ինդուստրացման և գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման պրոբլեմները: Իր հաջող իրականացմամբ գյուղատնտեսության կոլեկտիվացումը, որն այժմ այդքան բնական ու սովորական է մեզ համար, և այդ հիման վրա կուլակության ոչնչացումը որպես դասակարգ, խոշորագույն ռեզիստանս հեղաշրջում էր, մի հեղաշրջում, որն իր հետևանքներով Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիային հավասար նշանակություն ունեցավ: Նման հեղաշրջումներ մեր առօրյայում, մեր հոգեբանության, մտալի, ըմբռնումների և այլ կողմերի մեջ շատ-շատ են: Եվ այժմ թվում է, որ այդպես էլ միշտ եղել է. այնինչ այդ բոլորի մեջ մեծ դեր է կատարել մեծ Ստալինի անմիջական մասնակցությունը: Հիշենք միայն վերջին երկու տարվա նրա ստեղծարար մասնակցությունը լեզվաբանության և տնտեսական պրոբլեմների լուծմանը, հիշենք նրա դերը գրականության և արվեստի զարգացման բնագավառում:

Պատմության առջև, որպես ռեալ փաստ, ստեղծվեց սոցիալիզմը մեր երկրում: Դա ընկեր Ստալինի և Կոմունիստական պար-

տիայի անվիճելի հաղթանակն է: Դա ոչ միայն առօրյա իրականություն է, այլև կենցաղ, մեր սովորական ու բնական կյանքը:

Այս բոլորի կենսարար ոգին մեծ Ստալինն էր, որը, հակառակ ամեն տեսակ դժվարությունների, կարողացավ իրեն արգարացնել

պատմության առջև: Սրանով է նա ապրում մեր մեջ, ողջ մարդկության մեջ, դիտության մեջ: Մարմնապես նա հեռացավ մեզանից, բայց նրա ոգին, ստեղծագործական միտքը և գործը կապրեն ընդմիշտ: Ֆիզիկական մահը մտքի տիտանների համար մահ չէ:

ԱՂԱՎՆԻ ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ

ՀԱՎԵՐԺ ՓԱՌԲ ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարտի 5-ին, երեկոյան ժամը 9-ը 50 րոպե անցած, ծանր հիվանդությունն վերջ բախել են դադրեցավ մարդկային մտքի պայծառության, սրտի ազնվության ու կամքի հզորության ամենափայլուն ներկայացուցչի, ամբողջ մարդկության, և առանձնապես ճշմարիտ ու փոքր ժողովուրդներու ազատ ու երջանիկ կյանքի համար քրտնաջան մտածողի, սովետական ժողովուրդներու սիրելի առաջնորդի՝ Իոսիֆ Վիսսարիոնովիչ Ստալինի մեծ սիրտը:

Մարդկային պատմության մեջ շատ են ծներ ու մահացեր խոշոր դեմքեր, սակայն անոնցմե և ոչ մեկուն մահը այնքան բազմամիլիոն մարդոց սիրտը չե լեցուցած վշտով, որքան Ստալինի մահը: Երբեք նույն մահան վշտահար մարդոց բազմությունը բաղկացած չէ եղեր այնքան բազմաթիվ ու ալյազան ազգություններ, որքան Ստալինի մահվան պարագային:

Որքան որ տարածությամբ անսահման, բնություն՝ ջերմ ու երախտազեղ, ծավալով՝ միջազգային ու բազմիմաստ էր՝ երեք տարի առաջ տեղի ունեցած Ստալինի ծննդյան 70-ամյակին նվիրված տոնակատարությունը, որչափ որ այդ տոնակատարությունը առիթ մըն էր հարգանքի ու երախտագիտության անխախտ ցույցի՝ մարդկային երջանկություն ու քաղաքակրթությունը ֆաշիստական ստրկացումն ազատագրող հզորագույն մարդասերի նկատմամբ, նույնքան և ավելի անսահման, ջերմ ու երախտազեղ, միջազգային ու բազմիմաստ է հիմա այն վիշտը, որ պատեր է աշխարհի ամեն ազնիվ մարդոց սրտերը, նույն այդ մեծ մարդու, ժողովուրդներու իրավահավասար եղբայրակցության ու խաղաղության մեծագույն բարեկամի՝ սիրելի Ստալինի մահվան առիթով:

Այս հանգամանքները ունին իրենց խորունկ պատճառները: Ատոնց գաղտնիքը կկայանա ամենին առաջ այն բանի մեջ, որ մտքի, սրտի ու կամքի արտասովոր հատկություններով օժտված էր Ստալինը, նաև այն բանի մեջ, որ աշխարհի ամեն ժողովուրդներ-

ուն և ազնիվ մարդոց ամենահրատապ ու ամենակենսական հարցերն էին այն խնդիրները, որոնց կարգավորման և իրագործման համար նվիրաբերեց ան իր ամբողջ գեղեցիկ ու վեհ կյանքը:

Թեև մեզմե ֆիզիկապես հեռացավ մեծ Ստալինը, սակայն անոր կերպարը հավիտյան կմնա ապագա սերունդներու սրտերու մեջ՝ որպես ոգեշնչող խորհրդանիշ ազատ ու երջանիկ կյանքի, ստեղծագործական ու խիզախ խոհերու, մարդկայնական ու վեհ բոլոր ձգտումներու:

Սովետական Միության բազմահազարդ երկավարի, ամբողջ աշխարհի առաջադեմ մարդկության ամենահարազատ բարեկամի՝ մեծ Ստալինի մահը սզացող բազմամիլիոն ժողովուրդներու մեջ առանձնապես խոր է ու անսահման հայ ժողովրդի վիշտը, թե՛ իր հարազատ Հայրենիքի և թե՛ Սփյուռքի մեջ:

Հանձին Ստալինի՝ հայ ժողովուրդը կորսելուց իր ճշմարիտ ազատարարին, որ ոչ միայն փրկեց զայն իմպերիալիստական պետություններու աջակցությամբ ու թրջական բարբարոս ձեռքերով կատարվող ֆիզիկական բնաջնջումն, որ ոչ միայն փրկեց զայն ու անոր Հայրենիքը՝ հայ ժողովրդի դիմելիք թշնամիներու ու կեղծ բարեկամներու ձեռքերին, այլ վերականգնելով անոր դարեր առաջ կորսնուցած պետականությունը, իր հայրական անմիջական հոգածությամբ աճեցուց ու զարգացուց զայն, խեղճով ու աղքատ Հայաստանը վերածեց աշխարհի մեջ ամենաառաջավոր կարգերով օժտված հզոր պետության, որ Ստալինյան կոնստիտուցիայի (սահմանադրության) արևի տակ, որպես իրավահավասար մեկ անդամը ՍՍՄԽ բազմազգ ընտանիքի, կանգնեց է աշխարհի քաղաքականության առաջնորդների վրա և ազատ, խաղաղ ու երջանիկ պայմաններում մեջ կկառուցե իր ավելի պայծառ ու շքեղ ապագան:

Ստալինը, որպես հայ ժողովրդի հարազատ հայրը, լսեց նաև հայրենակարոտ սփյուռքահայության ձայնը և սրտառու կո-